

A közösségi médiaplatformok új szabályozásának koncepcionális alapjai Lengyelországban

B E N Y U S Z M Á R T A * – H U L K Ó G Á B O R **

Absztrakt: A tanulmány a közösségi média új lengyelországi szabályozásának elvi kérdéseit vizsgálja. A tervezett koncepció több közigazgatási és alkotmányjogi kérdést is érint, ám középpontjában a szólás- és véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása és a közösségi médiaplatformokon megjelenő vélt vagy valós tartalomtörlés (cenzúra) áll. E szabályozási elképzelés egy átfogó panaszkezelési és felügyeleti rendszer felállítását irányozza elő e területen, külön közigazgatási szerv, új jogintézmények és ágazati közigazgatási szankciórendszer felállításával. Ilyenformán a közösségi médiaplatformok tagállami szabályozására tesz kísérletet Lengyelország, s e szabályozás rendszerének, jogalkotói megoldásainak és rendező elveinek vizsgálata haszonnal bírhat a hazai tudományos közösség számára is.

Kulcsszavak: közösségi média; újmédia szabályozás; közigazgatási eszközök a médiaszabályozásban; véleménynyilvánításhoz való jog; lengyel szabályozás

1. BEVEZETŐ

A közösségi médiaplatformok szabályozási környezetét napjainkban túlnyomórészt inkább kérdések, mint megoldási lehetőségek jellemzik. Elvi megközelítésben a közösségi médiaplatformok szabályozása kapcsán két problémát érdemes elkülöníteni: *az egyik a felhasználók egymás*

közötti vitáinak és jogi felelősségének megítélése, a másik a platformok jogi felelősségének kérdése. Európában jellemző szabályozási megoldás napjainkban az, hogy felhasználók egymás vitarendezésére az offline világban bevett módokat alkalmazhatják (pl. perelhetnek), illetve a megszokott módon tehetnek feljelentést, ha bűncselekmény elkövetésére gyanakszanak. A jogi eljárások ugyanazok, de a jogkövetkezmények (pl. okozott kár) vizsgálatokor figyelemmel kell lenni a közösségi médiaplatformon zajló kommunikáció sajátosságaira.¹

A felhasználók vitarendezésének szabályai így relatíve jól kimunkáltnak tekinthetők. Máshogy van ez *a közösségi médiaplatformok felelősségi rendszereiben, amelyek lényegében a médiaplatform – felhasználó és a médiaplatform – állam keretek között jönnek létre.* E kereteken belül kiemelt kérdéskört jelent az internetes véleménynyilvánítás szabadságának, azaz az internetes szólásszabadságnak az érvényesülése. A jelenleg legáltalánosabban elfogadott megközelítés szerint „...a platformok csak a kereteket biztosítják a tartalmak feltöltéséhez, még ha bátorítják is felhasználóikat a beszédre, és elrendezik az általuk feltöltött tartalmakat, nem lesznek felelősek az esetleges jogsértő jelleg miatt; amennyiben azonban már kontrollálják, generálják

e tartalmakat, aktívan szerkesztik, módosítják, elvesztik immunitásukat.”²

Elvi megközelítésben a véleménynyilvánítással kapcsolatos jogi felelősség magánjogi és közjogi vetületei különíthetők el. Egy jogsértés magánjogi vonatkozása esetén – például felhasználók egymás közti vitáikkor – jellemzően valamilyen személyiségi jog sérül: ez lehet valamilyen személyes adatot érintő beavatkozás; emberi méltóságot, magánéletet, becsületet érintő jogsértés. Ezekben az esetekben magánszemélyek közti jogvitáról van szó, amelyet végső soron bíróság ítélt meg, rendezhet. Közjogi szempontból – az európai, illetve ezen belül különösen a visegrádi országok szabályozásán belül – megkülönböztethetünk közigazgatási típusú jogsértéseket, illetve az ehhez kapcsolódó közigazgatási szankciókat, illetve súlyosabb esetekben, büntetőjogi tényállásokat és büntetéseket. A közigazgatási típusú jogsértések tipikus körébe a személyes adatok védelme és a véleménynyilvánítás összeütközése kerül, amely esetekben jellemzően adatvédelmi felügyeleti szervek (jellemzően közigazgatási szervek) járnak el és állapítanak meg közigazgatási szankciókat. A véleménynyilvánítás szabadságának további közjogi korlátja a büntetőjog által megszabott keret, mindenekelelt a „gyűlöletbeszéd” kategóriájába tartozó tényállások.

A közösségi média működésének befolyásolására európai uniós platformokon is történtek szabályozási lépések, illetve előkészületek (lásd például az AVMS irányelv 2018-as módosítását, a *Digital Services Act* tervezetét stb.), és az internetes véleménynyilvánítás területét illetően az Emberi Jogok Európai Bíróságának több döntése³ is kiemelhető. Emellett azonban jól érzékelhető a tagállamok szándéka is a közösségi médiaplatformok szabályozására, amelyek közül kiemelhető a lengyel szabályozási törekvés, amely egy speciális, a közösségi médiaplatformokra szabott szabályozás elfogadását tervezi. *Bár a lengyel törvénytervezet több releváns kérdést nyit meg a social media körében, ugyanakkor elsősorban a platformokon realizálódó véleménynyilvánítás szabadságát hivatott szabályozni.*

2. A LENGYEL KÖZÖSSÉGI MÉDIAPLATFORMOK SZABÁLYOZÁSÁNAK ALAPVETŐ KÉRDÉSEI

2.1. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGÁNAK ÁLTALÁNOS SZABÁLYAI

A lengyel Alkotmány (*Konstytucja Rzeczypospolitej Polski*)⁴ 54. cikke szabályozza a szó (szólás) szabadságát (*wolność słowa*), amely az (1) bekezdésben deklarálja a véleménynyilvánítás szabadságát és a tájékozódáshoz való jogot (*wolność wypowiedzi i informacji*),⁵ a (2) bekezdés tartalmazza a *cenzúra tilalmát*.⁶ A lengyel Alkotmány 31. cikk 3. pontja⁷ szerint az alapjogokat és így a véleménynyilvánítás szabadságát is *csak törvényben* és csak akkor lehet korlátozni, amikor elengedhetetlenek a demokratikus állam biztonságának garantálásához, vagy környezetvédelmileg, közegészségügyileg, közérkölcseileg indokolt, illetve mások szabadságának és jogainak biztosításához szükséges. A korlátozások *nem* érinthetik e jogok lényegi tartalmát. A véleménynyilvánítás szabadságához kapcsolódó törvényi szintű szabályokat tartalmaznak a polgári törvénykönyv (*Kodeks Cywilny*),⁸ a büntető törvénykönyv (*Kodeks Karny*),⁹ az államtitok védelméről szóló törvény (*Ustawa o ochronie tajemnicy państwowej*), a szerzői jogi törvény (*Prawo autorskie*)¹⁰ és a sajtótörvény (*Prawo prasowe*).¹¹

A véleménynyilvánítás szabadságának őrei az alkotmánybíróság és a bíróságok, valamint az Országos Műsorszolgáltatási Tanács (*Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji*),¹² és a Nemzeti Média Tanács (*Rada Mediów Narodowych*). Az Alkotmány 213. cikke szerint az Országos Műsorszolgáltatási Tanács a szólásszabadság és a tájékozódáshoz való jog felett őrökdi, illetve védi a közérdeket a rádiós és televíziós műsorszolgáltatásban. A Tanácsot

* Benyusz Márta, Dr., LL.M.; Főosztályvezető, Nemzetközi és Uniós Jogi Kutatási Főosztály, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest; doktorandusz, Jog-és Államtudományi Kar, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest; email: marta.benyusz@mfi.gov.hu; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7416-9410>

** Hulko Gábor, JUDr., PhD.; egyetemi docens, Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Széchenyi István Egyetem Győr; kutató, Nemzetközi és Uniós Jogi Kutatási Főosztály, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, Budapest; email: hulko.gabor@ga.sze.hu, gabor.hulko@mfi.gov.hu; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9139-6893>

a rádiós és televíziós műsorszolgáltatásról szóló törvény (*Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji*)¹⁵ 2. fejezete szabályozza. Három fő funkciója van: a) a szólásszabadság és a műsorszolgáltatók függetlenségének biztosítása; b) a nézők és hallgatók érdekeinek védelme; c) nyitott és plurális rádiós és televíziós piac biztosítása. A Nemzeti Média Tanácsot 2016-ban hozták létre,¹⁴ feladata a közmédiát (rádió- és televízió) irányító testületek tagjainak és a lengyel sajtóügynökség (*Polska Agencja Prasowa*)¹⁵ tagjainak kinevezése, felmentése. A tagok kiválasztása során a Nemzeti Média Tanács szem előtt tartja, hogy olyan személyeket válasszon, akik alkalmasak arra, hogy *örködjenek a jogszabályok betartása felett*, illetve biztosítják a *sajtóorgánumok függetlenségét* és a *szerkesztői függetlenségét*.

2.2. VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA AZ INTERNETEN ÉS A KÖZÖSSÉGI MÉDIÁBAN

Az internetre vonatkozó szabályokat a lengyel polgári törvénykönyv és az elektronikus szolgáltatásokról szóló törvény (*Ustawa o świadczeniu usług drogą elektroniczną*)¹⁶ tartalmazza, és egyben átülteti a vonatkozó európai uniós szabályt, az EU e-kereskedelmi irányelvét.¹⁷ A szólásszabadságnak és cenzúra tilalmának alkotmányos rendelkezésein kívül a sajtótörvény 5. fejezete tartalmaz kiigazításra (*sprostowanie*) vonatkozó szabályokat, amelyek az elektronikus formában megjelent sajtótartalmakra is alkalmazandók. Eszerint az elektronikus formában megjelenő sajtótermék szerkesztője a kiigazítás kézhezvételétől számított 3 napon belül köteles a kiigazítást elvégezni [sajtótörvény 32. cikk 1. pont 1)]. Ha a kiigazítás nem történik meg, az érintett bírósághoz fordulhat. Bár a véleménynyilvánítás szabadságának óre, az Országos Műsorszolgáltatási Tanács rendeletalkotási és szankcionálási jogköre alapvetően a televíziós és a rádiós szolgáltatásokra terjed ki, a telekommunikációs piacot és postai szolgáltatásokat az Elektronikus Távközlési Hatóság elnöke (*Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej*) hivata-

lán (*Urząd Komunikacji Elektronicznej*)¹⁸ keresztül felügyeli, hatáskörében szabályozási és szankcionálási jogkörrel rendelkezik. Az Alkotmány rendelkezésein túl jelenleg *nincs* konkrét jogszabály, amely a véleménynyilvánítás szabadság interneten való érvényesülését garantálná: jelenleg tehát a lengyel jogban a véleménynyilvánítás szabadsága a közösségi médiában nem szabályozott. Ezen kíván változtatni az új szabályozási koncepció.

2.3. A KÖZÖSSÉGI MÉDIAPLATFORMOKAT ÉRINTŐ ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK

A közösségi média szűk értelemben vett szabályozásának tervezete¹⁹ 2021 februárjától érhető el a nyilvánosság számára is. E tervezet elsődleges célja a szólásszabadság védelme az online közösségi média szolgáltatások során (*Ustawa o ochronie wolności słowa w internetowych serwisach społecznościowych*) (a továbbiakban: Tervezet).²⁰

A közösségi média szabályozásának vitája Lengyelországban évek óta napirenden van, amelyben egy fontos állomás – 2019 szeptemberében – a Nemzeti Média Tanács elnöke által *indított kereset* a varsói kerületi bíróságnál (*Sąd Okręgowego w Warszawie*) a Facebook-kal szemben,²¹ mert állítása szerint a közösségi médiaszolgáltató megsértette a lengyel Alkotmány által garantált véleménynyilvánítás szabadságát, amikor felhasználók által posztolt tartalom elérhetőségét korlátozta. A per jelenleg folyamatban van, egy esetleges marasztaló bírósági döntés végrehajtása viszont kérdéses. E per is jól példázza ugyanakkor, hogy van egy jól meghatározható lengyel szabályozási igény e területen.

Ezzel összhangban a Tervezet – preambuluma szerint – annak a felismerésnek köszönhetően született, miszerint a véleménynyilvánítás szabadsága, mint alkotmányos alapjog elengedhetetlen az igazság kereséshez, a demokratikus állam működéséhez, a szólásszabadság és az emberi méltóság tiszteletben tartásához. Célja az emberi jogok védelmének megerősítése ezeken a felületeken [1. cikk], valamint a közösségi médiaszolgál-

tatások felügyelete [2. cikk]. A Tervezet 3. cikke a fogalom-meghatározások között definiálja a közösségi mediaszolgáltatást (*internetowy serwis społecznościowy*) és a szolgáltatót (*usługodawca*). Eszerint *közösségi mediaszolgáltatás* alatt azokat az elektronikus szolgáltatásokról szóló törvény értelmében vett elektronikus szolgáltatásokat kell érteni, amelyek lehetőséget adnak a felhasználóknak arra, hogy tartalmat osszanak meg, amely tartalom címzettje egy másik felhasználó, vagy a nyilvánosság (és legalább 1 millió regisztrált felhasználója van).²² A *szolgáltató* az a közösségi mediaszolgáltató, amely a felhasználók által közzétett információk számára felületet biztosít (és legalább 1 millió regisztrált felhasználója van).²³

A Tervezet egyebek mellett *szabályozza a közösségi mediaszolgáltatók felügyeletét* annak érdekében, hogy a felhasználók véleménynyilvánítási szabadsága és valós információkhoz való joga biztosított legyen; *a szolgáltatók jogellenes tartalomért való felelősségét*; *a szolgáltatók kötelezettségeit* a véleménynyilvánítás szabadságának és a valós információkhoz való hozzáférés garantálására; *a szolgáltatók által kötelezően működtetendő, a felhasználók kezdeményezésére induló panaszkezelési mechanizmus szabályait*, a jogellenes tartalom bejelentésére és a véleménynyilvánítás szabadságának megsértésének bejelentésére.

A szolgáltatók kötelezettségei közül kiemelendő a transzparenciát erősíteni célzó *általános*, valamint az *egyszeri jelentéstételi kötelezettség*. Az általános jelentéstételi kötelezettség keretében a Tervezet 15. cikk (1)-(2) bekezdése szerint, annak a szolgáltatóknak, amely egy naptári év alatt 100 feletti bejelentést (panaszt) kap a jogellenes tartalom elérhetővé tételével, a tartalom korlátozásával, vagy a felhasználói profil korlátozásával kapcsolatban, félévente (minden félév lezárását követő 1 hónapon belül) lengyel nyelven jelentést (*sprawozdania*) kell tennie a bejelentések kezelésének módjáról. A jelentést a közösségi média felületén *jól látható módon, közvetlenül és állandó jelleggel* elérhetővé kell tenni. A szolgáltató az Elektronikus Távközlési Hatóság elnökéhez fordul annak érdekében, hogy a jelentés az Elektronikus Távközlési Hatóság hivatalos elektronikus lapjában (*Dzienniku Urzędowym Urzędu Komunikacji Elektronicznej*)²⁴ megjelenjen (minden félév lezárását

követő 1 hónapon belül). Az Elektronikus Távközlési Hatóság elnöke a jelentést *azonnal* közli. Az *egyszeri jelentéstételi* kötelezettség keretében, a Tervezet 46. cikke szerint, a szolgáltatók a Tervezet hatálybalépésétől számított 3 hónapon belül az előző évi saját tevékenységükre vonatkozóan jelentést készítenek, amely tartalmazza az eddig alkalmazott eljárásokat az álhírek elleni fellépés, valamint a jogellenes tartalom terjesztése elleni fellépés kapcsán. Ezeket túl a Tervezet előírja [42. cikk] az Elektronikus Távközlési Hatóság elnökének, hogy 4 évente vizsgálja (közvélemény-kutatás segítségével) a véleménynyilvánítás szabadságának érvényesülését a közösségi médiában. *Új jogintézményként* kerülne bevezetésre a személyiségi jogok hatékony védelme érdekében az ún. vak kereset (*ślepy pozew*). Ez lehetővé tenné az érintett személy (felhasználó) részére, hogy az online térben elkövetett személyiségi jogi sérelem miatt pert indítson *ismeretlen alperes* ellen. A kereset az alperes személyes adatainak ismerete nélkül, a jogsértő tartalomhoz vezető link, a közzététel dátuma és ideje, valamint a jogsértő felhasználói fiók (felhasználói név) megadásával benyújtható lenne. A Tervezet 8. fejezete az új jogintézmény bevezetésének érdekében *módosítja* a polgári törvénykönyv és a polgári eljárásjog szabályait. A „vak kereset” kezdeményezésének lehetősége, a lengyel ombudsman javaslatával összhangban, az Amerikai Egyesült Államokban ismert *John Doe lawsuit* mintájára kerülne bevezetésre a lengyel jogrendbe.

2.4. A KÖZÖSSÉGI MÉDIAPLATFORMOK TARTALOMKONTROLLJÁRA VONATKOZÓ SZABÁLYOZÁSI KONCEPCIÓ

A Tervezet *nem* ír elő általános tartalomfigyelési kötelezettséget a szolgáltatóknak, *bejelentésre* azonban el kell távolítaniuk a *jogellenes tartalmat* (*treści o charakterze bezprawnym*) és az ügyész uta-

sítására a bűncselekményt megvalósító tartalmat (*treści o charakterze przestępnym*).

A felhasználók által tett panaszok kezelésére *transzparens* és *hatékony, lengyel nyelven elérhető* eljárást kell kialakítani [29. cikk (1) bekezdés 3) pont]. A közösségi médiaszolgáltatás szabályzatát (*regulamin internetowego serwisu społecznościowego*) – amelynek meg kell felelnie a lengyel jogszabályoknak – szintén lengyel nyelven elérhetővé kell tenni. A *szabályzatnak* tartalmaznia kell a panasztételi eljárás részletes leírását. Amennyiben a szolgáltató nem ad helyt a jogellenes tartalom elleni panasznak, úgy értesíti a felhasználót a polgári eljárás megindításának, vagy – bűncselekmény gyanúja esetén – a feljelentésnek a lehetőségéről [20. cikk (5) bekezdés].

Meghatározásra kerül a *jogellenes tartalom* fogalma és a *bűncselekményt megvalósító tartalom*. *Jogellenes tartalom* mindaz a tartalom, amely személyiségi jogot sért, álhír, bűncselekményt valósít meg, sérti a tisztességesség követelményét, terjeszti, illetve népszerűsíti az erőszakot, szenvedést és megalázást.²⁵ *Bűncselekményt megvalósító tartalom*, amely a büntető törvénykönyv²⁶ tényállásait valósítja meg, ezen belül mindenekelőtt: gyűlöletkeltés, gyűlöletbeszéd, állam ellenes bűncselekmények, életellenes, vagy egészség elleni bűncselekmények, szabadság elleni bűncselekmények, lelkiismereti és vallásszabadság elleni bűncselekmények, a szexuális önrendelkezés és tisztesség elleni bűncselekmények, állami és önkormányzati szervek elleni bűncselekmények, választások tisztaságának megsértése, közrend elleni bűncselekmények, katonai parancs megtagadása.²⁷

Bűncselekményt megvalósító tartalom esetén [36. cikk (1) bekezdés] az ügyész megkeresheti a szolgáltatót, illetve a képviselőjét, hogy szolgáltatson információt, adatot, amely lehetővé teszi a bűncselekményt megvalósító tartalmat hozzáférhetővé tevő felhasználó *beazonosítását*. Amennyiben a bűncselekményt megvalósító tartalom kiskorút érintő pornográf tartalom, vagy terrorista cselekmények elkövetésére felhív, terrorista cselekmények mellett támogatóan lép fel, illetve a tartalom hosszú távú „elérhetősége” *magában hordozza annak lehetőségét, hogy jelentős kárt okozzon*, vagy *vissza nem fordítható hatása legyen*, az ügyész *azonnal kötelezi* a szolgáltatót a tartalom eltávo-

lítására. Az ügyész döntését *haladéktalanul* végre kell hajtani [36. cikk 2. bekezdés]. Az ügyész döntése ellen a kerületi bíróságnál (*sąd rejonowy*) lehet kifogást (*zażalenie*) emelni [36. cikk (4) bekezdés]. A Tervezet 6. fejezetében lefektetett szabályok (feltételek) szerint a szolgáltató *pénzbírsággal* sújtható, amennyiben a szolgáltató képviselője nem vizsgálja ki a bejelentést a Tervezet 20. cikke szerint, valamint akkor is, ha nem hajtja végre az ügyész utasítását. A bírság mind a közösségi médiaszolgáltatóra [32. cikk (2) bekezdés 1. pont], mind a közösségi médiaszolgáltató képviselőjére kiszabható [33. cikk (1) bekezdés 1. pont]. A *bírság összege 50.000 – 50.000.000 zloty (11.000 euró – 11.000.000 euró)*.

2.5. VÉLT VAGY VALÓS CENZÚRA ELLENI FELLÉPÉS TERVEZETT SZABÁLYOZÁSA

A Tervezet *kifejezett rendelkezéseket tartalmaz* arra az esetre, amennyiben a közösségi médiaszolgáltató zárolja egy felhasználó profilját (*ograniczenie dostępu do profilu użytkownika*), vagy elérhetetlené tesz egy a felhasználó által, a közösségi médiára kitett tartalmat (*ograniczenie dostępu do treści*) [19. cikk (1) bekezdés 1-2. pont]. Ebben az esetben (megegyezően a tartalomkontroll szabályaival) a felhasználó *bejelentést* tehet a szolgáltatónál, az erre vonatkozó *hatékony, átlátható, lengyel nyelven elérhető eljárás* szerint. A szolgáltató köteles *legalább egy, legfeljebb három* képviselőt (*przedstawiciel w kraju*) kijelölni, akinek feladata – többek között – a bejelentések fogadása (a jogellenes tartalommal kapcsolatos panaszok fogadása is a képviselő feladata). A *szolgáltató képviselője* az a természetes személy, vagy jogi személy, akinek *lakhelye, vagy székhelye Lengyelország területén van és ezen a területen kizárólagosan képviseli a szolgáltatót, illetve a belső ellenőrzések elvégzésére is van jogosultsága* [3. cikk 3. pont].

A szolgáltató (illetve képviselője) által lefolytatott belső panaszkezelési eljárás szigorú határidőkhöz kötött. A képviselő a panasz beérkezését *haladéktalanul* visszaigazolja és a beérkezéstől számított

48 órán belül döntést hoz [20. cikk]. Háromféle döntést hozhat: a) ismételten elérhetővé teszi a tartalmat; b) ismételten elérhetővé teszi a felhasználói profilt; c) jogellenes tartalom terjedését ellehetetlenítő lépéseket tesz (azaz hozzáférhetetlenné teszi a jogellenes tartalmat vagy a profilt). A belső panaszkezelési eljárás felett a *felügyeletet* az Elektronikus Távközlési Hatóság gyakorolja [21. cikk]. Ezen túl a Tervezet egy *új közigazgatási szervet, a Szólásszabadság Tanácsát (Rada Wolności Słowa*, a továbbiakban: Szólásszabadság Tanácsa vagy Tanács) [2. fejezet, 45. cikk] hozná létre, a közösségi médiaszolgáltatók felügyeletére. A Tanács a közösségi média tekintetében örökös a véleménynyilvánítás szabadsága, a tájékozódáshoz való jog, az információ terjesztéséhez való jog érvényesülése, a vallási, világnézeti, filozófiai nézetek kinyilvánításának szabadsága, valamint a szabad kommunikáció felett. A Tanács az államtitkári státusszal rendelkező *elnökből* és négy tagból áll,²⁸ tagjainak megbízatása 6 évre szól (további 6 évre meghosszabbítható), az országgyűlés választja őket, a jelenlévő képviselők 3/5-ének hozzájáruló szavazatával (a képviselők legalább felének jelen kell lennie) [7. cikk 2-3. pont].²⁹ A Tanács elnöke irányítja a munkát, képviseli a Tanácsot, a törvény, valamint a működési szabályzat (*regulaminie działalności*) által meghatározott egyéb feladatokat is ellát. Az elnök indítványára a Tanács kijelölheti az elnök helyettesét, illetve az elnök egyes feladatait ellátására meghatalmazhatja a Tanács tagját [8. cikk]. A Tanács tagjait díjazás az állami vezetők illetményéről szóló törvény (*Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe*)³⁰ alapján illeti meg, ugyanakkor az egészségbiztosítás és társadalombiztosítás szempontjából munkavállalóknak tekintendők [Tervezet 9. cikk]. A társadalom- és egészségbiztosítási járulék kifizető helye a Tanács tagjai vonatkozásában az Elektronikus Távközlési Hatóság. Az adminisztrációs és irodai költségeket, feltételeket az Elektronikus Távközlési Hatóság biztosítja, illetve a finanszírozás is az Elektronikus Távközlési Hatóságra előírányzott 76-os költségvetési fejezeten keresztül történik. Az Elektronikus Távközlési Hatóság elnöke a Tanács működési szabályzatát *rendeletben* adja ki [9. cikk 6. pont]. A Tanács elnöke meghatalmazhatja a Hatóság mun-

kavállalóját egyes ügyek elintézésére (különösen egyes dokumentumok másolatainak hitelesítésére). A Tanács *zárt* üléseken tanácskozik, az ülések a hang és kép egyidejű továbbítását biztosító távkommunikációs eszközökkel is megtarthatók [11. cikk]. A Tanács hatáskörében határozatokat hoz, állásfoglalásokat ad ki (szervezeti kérdésekben is), melyeket a Tanács elnöke ír alá, a Tanács elnöke *rendeletet* adhat ki [12. cikk]. A Tanács döntéseit nyílt egyszerű többségi szavazással, legalább 3 tag jelenléte mellett hozza (az elnök jelenléte kötelező). Döntetlen szavazás esetén az elnök szavazata a meghatározó. *A Tanács határozatai és állásfoglalásai véglegesek*.

Tehát az a felhasználó, aki kifogásolja a szolgáltató panaszkezelési eljárás eredményeként született döntését, vagy a szolgáltató 48 órán belül nem hozott a döntést, a döntésről és a panaszkezelés módjáról való információ kézhezvételétől számított 7 napon belül *az újonnan létrehozott Szólásszabadság Tanácsánál* panaszt tehet (*wnieść skargę*). *Ilyen, kvázi jogorvoslati fórumként a Szólásszabadság Tanácsa csak a cenzúra jellegű panaszok kezelését végzi*, más jellegű tartalomkontroll esetén a kifogásolt döntés ellen bírósághoz lehet fordulni. A Tanács eljárása esetén a felhasználó a panaszt elektronikus úton teheti meg az elektronikus közigazgatási hatósági eljárás szabályait követve. Az eljárásban a felek a felhasználó és a szolgáltató képviselője [23. cikk]. A Szólásszabadság Tanácsa a panasz beérkezésétől számított 7 napon belül döntést hoz [25. cikk] és a döntés meghozatalától számított 24 órán belül kézbesíti [28. cikk]. A Tanács a tartalom jogellenessége függvényében két típusú döntést hozhat: a) utasíthatja a szolgáltatót, hogy tegye hozzáférhetővé az eltávolított tartalmat; vagy b) elutasíthatja a felhasználó panaszát, megállapítva a tartalom jogellenességét (és így jogos eltávolítását). A jogorvoslat során a bizonyítási eljárásban a Tanács kötve van azokhoz a bizonyítékokhoz, amelyeket a felhasználó a rendelkezésére bocsátott [26. cikk]. A szolgáltató köteles a Tanács döntést 24 órán belül végrehajtani [28. cikk (2) bekezdés]. A végrehajtásra nyitva álló határidő letelte után 24 órával a szolgáltató értesíti a Szólásszabadság Tanácsát a döntés végrehajtásának mikéntjéről. A végrehajtás elmaradása esetén, a Szólásszabadság Tanácsa *haladéktalanul* értesíti az Elektronikus Hírközlési Hatóság elnökét.

Az a szolgáltató és szolgáltatói képviselő, amely/ aki a Tanács döntését nem hajtja végre, 50.000 – 50.000.000 zloty (11.000 euró – 11.000.000 euró) közötti pénzbírsággal sújtható. A bíróság kiszabása egyéb, a törvényben meghatározott kötelezettségek nem teljesítése esetén is kiszabható (pl.: a szolgáltató nem jelöl ki képviselőt, nem szolgáltatja a megfelelő adatot, nem ad ki hatékony, átlátható eljárási szabályzatot, – a korábbiakban említettek szerint – nem hajtja végre az ügyész utasítását stb.). A bíróság kiszabásáról és pontos összegéről a Tanács dönt. A pénzbírság kiszabása esetén a Tanács az alábbi szempontokat mérlegeli: a) a szolgáltató álhír terjesztésében (születésében) való szerepvállalásának (hatásának) súlyát; b) a közérdek megsértésének mértékét; c) a kötelezettségek múltbeli elmulasztásának gyakoriságát; d) korábban elkövetett hasonló jogsértés esetén a kiszabott bírság mértékét, e) azokat az önként tett lépéseket, amelyeket a szolgáltató a jogsértés következményeinek mérsékléséért tett [32. cikk 4. pont, 33. cikk 3. pont]. A Tervezet 34. cikke szerint az a szolgáltató, amely vitatja a Szólásszabadság Tanácsának szankcionáló (pénzbírságot kiszabó) döntését, kérheti a Tanácstól az ügy újbóli tárgyalását. A Tervezet nem tartalmaz külön, a szankciók végrehajtásának módjára vonatkozó szabályokat. A szankciók kiszabásával, végrehajtásával kapcsolatban a közigazgatási eljárási kódex (Kodeks postępowania administracyjnego) szabályainak alkalmazására utal, azzal, hogy egyes szabályok (pl.: a bíróság mértékének meghatározásakor mérlelendő szempontok) alkalmazását mellőzni rendeli. A Tervezet rögzíti a szolgáltatók kötelezettségét, miszerint a hatósági döntéseket (a szankciókra vonatkozóan is) végre kell hajtaniuk. A közigazgatási eljárási kódex mellett a vonatkozó európai uniós, illetve nemzetközi jogi szabályok, illetve az azokat implementáló nemzeti szabályok irányadók. Egyértelmű, hogy a végrehajtás megkönnyítésére is tekintettel rögzíti a lengyel Tervezet a szolgáltató (lengyel lakóhellyel, illetve székhellyel rendelkező) képviselőjének kinevezésére vonatkozó kötelezettséget. Szigorú nyilvántartási kötelezettségnek való megfelelést is előír: a kijelölt képviselő adatait, a szükséges meghatalmazásokat az Elektronikus Hírközlési Hatóság elnökének át kell adni és minden változást bejelenteni. A közigaz-

gatási és bírósági eljárások lefolytathatóságáért a Tervezet 16. cikke a képviselő feladataként rögzíti a szolgáltató képviselőjét a bírósági és bíróságon kívüli eljárásokban, illetve az információszolgáltatást minden hatósági megkeresés esetén. A 23. cikk rögzíti, hogy a Szólásszabadság Tanácsa előtt a szolgáltató nevében a képviselője jár el. Továbbá a képviselő feladata az is, hogy az Elektronikus Hírközlési Hatóság elnöke által szervezett, a hatályos vonatkozó lengyel szabályozást bemutató képzéseken részt vegyen.

2.5. A KÖZÖSSÉGI PLATFORMOKON FOLYÓ VÁLASZTÁSI KAMPÁNYOK TISZTASÁGÁT CÉLZÓ SPECIÁLIS MÓDOSÍTÁSOK

A fentiekben túl a Tervezet a 44. cikkében módosítja a választási törvényt is, a választások tisztaságának biztosítása érdekében (Kodeks wyborczy).⁵¹ E módosítás értelmében a jelölt vagy a választási bizottság meghatalmazottja kérheti a kerületi bíróságtól, hogy tiltsa meg a szolgáltatónak a Tervezet szabályozása szerinti jogellenes tartalom terjesztését, amelynek célja a választások tisztaságának biztosítása. A kerületi bíróság 24 órán belül dönt nemperes eljárásban, döntése ellen a fellebbviteli bírósághoz 24 órán belül lehet rendes jogorvoslattal élni. A kerületi és fellebbviteli bíróság kötelezheti a szolgáltatót a jogellenes tartalom eltávolítására.

3. ÖSSZEZÉS

A lengyel Tervezetet jelenleg a Kormány tárgyalja, innen kerül majd az országgyűléshez és esetleges elfogadást követő 6. hónapban lép hatályba. A lengyel kormányzat jogpolitikai célját a tervezett szabályozás kapcsán a lengyel igazságügyi miniszter úgy határozta meg, hogy „a szólásszabadság és a véleménycsere szabadsága a demokrácia

lényegi eleme. Ennek erősen ellentmond a nyilatkozatok cenzúrája, különösen az interneten, ahol legtöbb politikai diskurzus, világnézeti vita folyik. A közösségi média felhasználókat biztosítani kell arról, hogy a jogaik védve vannak. Lengyelországnak szabályozással kell megelőznie az internetes nagyvállalatok túlkapásait, akik a (vélemény)szabadság védelmének a nevében éppen a szabadságot korlátozzák.” A tervezet kritikusi szerint⁵² a Tervezet a jelenlegi formájában céltalan: az államnak nem feladata a nyilvános vitákba való ilyen szintű beavatkozás, a szólásszabadság biztosítására a legkevésbé invazív jogi eszközökre van szükség és inkább az egyén jogainak, egyéni esetekben történő sérelmére kell koncentrálni; illetve, hogy a szolgáltató képviselőjének jogintézménye (akinek/amelynek kötelezően lengyelországi lakóhellyel vagy székhellyel és elérhetőséggel kell rendelkeznie) a jelenlegi formában a vállalkozás szabadságát sértheti.

Jogalkalmazói gyakorlat híján a Tervezettel kapcsolatos viták tehát zömmel elméleti vagy politikai síkon mozognak, azonban a közösségi médiaplatformok társadalmi kihívásai vitathatatlanok: a) A social media nagy hatalommal bír az online beszéd felett. A médiaplatformoknak lehetőségük van arra, hogy a felhasználói feltételekre hivatkozva akár oknyomozó újságírást tiltsanak be (ban-eljenek), miközben nem világos, hogy a közösségi platformok hogyan ellenőrzik le egy adott állítás igazságtartalmát (fact-checking), hiszen egy információ származhat privát vagy éppen illegális forrásokból is (lásd például WikiLeaks; whistleblower információk, mint Edward Snowden vagy Chelsea Manning esetei), miközben fontos vagy éppen később megerősített igazságokról és tényekről lehet szó; b) A médiaplatformok európai szabályozása szükségyszerűen feltételez egy tengerentúli befolyást is, hisz az USA-ban a közösségi médiaplatformok-

nak teljes joguk van bármilyen cikk letiltására, akár részletes indokolás nélkül is, arra való hivatkozással, hogy az számukra nem tetsző tartalom volt, és a tiltással a médiaplatform a saját véleménynyilvánításhoz való jogát gyakorolta – az Első alkotmánymódosítás (The First Amendment)⁵³ értelmében a véleménynyilvánításhoz való jog megilleti a jogi személyeket, ezen belül a közösségi médiát is; c) Egy bejegyzés letiltásának nem a jogszerűség vagy a jogellenesség a kritériuma: a közösségi média sok felhasználó számára elérhető, így kézzelfogható és jelentős hatással van az emberekre (sokaknak a közösségi média jelenti az internetet), így egy komment törlésekor, vagy sajtóhír letiltásakor szélesebb összefüggésben is vizsgálni kell annak társadalmi hatásait: egy adott időpontban vélt vagy valós jogellenesség vagy valótlanság még nem tesz egy információt vagy tényt kevésbé relevánssá a társadalmi hatás szempontjából; d) A közösségi platformok jelentős piaci ereje: azaz, hogy de facto nem lehet ezeket megkerülni, ha internet alapú tömegtájékoztatásról van szó. Amennyiben ebben a szektorban sok kisebb szereplő lenne – nem pedig csak pár nagy techcég, amelyek így a globális közbeszéd kvázi segédprogramjaiként működnek – akkor a Facebook-ot vagy Twitter-t egy sajátos közösségi normákkal rendelkező webhelyként lehetne kezelni, és más platformokat használni. A nagy közösségi platformoknak azonban nincs semmilyen érdemi alternatívájuk.⁵⁴

A közösségi médiaplatformok kihívásaira a jogi szabályozásnak komplex módon kell reagálnia, elsősorban a véleménynyilvánítás, szólásszabadság és információhoz való jog területein. Az ágazat globális jellemzői miatt ráadásul a (hazai) jogalkotónak szükséges folyamatosan figyelemmel kísérni a világszintű folyamatokat és szabályozási modelleket, ezen belül különösen a rendszerváltó – közép- és kelet-európai – országok megoldásait.

Jegyzetek

- 1 Koltay András (2019) A social media platformok jogi státusa a szólásszabadság nézőpontjából, *In Medias Res*, 8(1), 14., <https://media-tudomany.hu/wp-content/uploads/sites/13/2019/06/imr-2019-01-01.pdf> (2021. 02. 08.).
- 2 Uo., 20.
- 3 Lásd például: a *Delfi AS v. Estonia* ítéletet, amely kimondta, hogy a felhasználók által generált aktivitás az interneten példánélküli platformot biztosít a véleménynyilvánítás szabadságának, és figyelemmel a hozzáférhetőségre, tárolási és kommunikációs kapacitására, az internet jelentős szerepet játszik a közösség hírekhez való hozzájutásának növelésében és az információk terjeszté-

sében; az *Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine* ítélet kimondta, hogy az internet különbözik a nyomtatott médiától, az internet esetében a szabályokat a technológia speciális vonásaihoz kell igazítani; az *Animal Defenders International v. the United Kingdom* ítélet megállapította, hogy az internet és a közösségi média erőteljes kommunikációs eszközök, de az azokból származó információnak nincs akkora hatása, mint a médiában sugárzott információknak, megerősítve az eltérő szabályozás szükségességét.

4 Konstytucja Rzeczypospolitej Polski z dnia 2 kwietnia 1997 r, <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (2021. 02. 08.).

5 Art. 54. 1. „Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.”

6 Art. 54. 2. „Cenzura prawnicza środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. (...)”

7 Art. 31. 3. „Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.”

8 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

9 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

10 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19940240083/U/D19940083Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

11 Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19840050024/U/D19840024Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

12 <http://www.krrit.gov.pl/> (2021. 02. 03.).

13 Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001414/U/D20171414Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

14 Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o Radzie Mediów Narodowych, <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000929> (2021. 02. 03.).

15 <https://www.pap.pl/> (2021. 02. 03.).

16 Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20021441204/U/D20021204Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

17 Az Európai Parlament és a Tanács 2000. június 8-i 2000/31/EK irányelve a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32000L0031> (2021. 02. 03.).

18 <https://www.uke.gov.pl/> (2021. 02. 03.).

19 <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/zachecamy-do-zapoznania-sie-z-projektem-ustawy-o-ochronie-wolnosci-uzytownikow-serwisow-spolecznościowych> (2021. 02. 03.).

20 A Tervezet jelenleg a Miniszterelnökség (*Kancelaria Prezesa Rady Ministrów*) elé került munkapéldány, innen kerül majd a lengyel országgyűlés (*Sejm*) elé. A Tervezet 47. cikke szerint a törvény a kihirdetéstől számított 6 hónapon belül lép majd hatályba.

21 <https://bydgoszcz.tvp.pl/44519306/skladam-pozew-krzysztof-czabanski-przeciw-cenzurze-w-internecie> (2021. 02. 06.).

22 Art 3.1) „rozumie się przez to usługę świadczoną drogą elektroniczną w rozumieniu ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną, która umożliwia udostępnianie przez użytkowników dowolnych treści innym użytkownikom lub ogółowi, z której korzysta w kraju co najmniej milion zarejestrowanych użytkowników.”

23 Art 3.2) „rozumie się przez to dostawcę usług internetowych serwisów społecznościowych, polegających na przechowywaniu w internetowym serwisie społecznościowym informacji dostarczanych przez użytkownika na jego wniosek, posiadającego co najmniej milion zarejestrowanych użytkowników.”

24 <http://edziennik.uke.gov.pl/actbymonths> (2021. 02. 03.).

25 Art.3.8) „treści o charakterze bezprawnym – rozumie się przez to treści naruszające dobra osobiste, dezinformację, treści o charakterze przestępnym, a także treści, które naruszają dobre obyczaje w szczególności rozpowszechniają lub pochwalają przemoc, cierpienie lub poniżenie;”

26 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r Kodeks karny, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

27 Art.3.7) „treści o charakterze przestępnym – rozumie się przez to treści, które pochwalają lub nawołują do popełnienia czynów zabronionych, określonych w artykułach: 117-119, 127- 130, 133, 134-135, 137, 140, 148-150, 189-189a, 190a, 194-204, 222-224a, 249-251, 255- 258, 343 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444 i 1517) lub realizują znamiona czynu zabronionego.”

28 A Tervezet 6. cikke felsorolja az elnökké, valamint taggá válás feltételeit és az összeférhetlenségi szabályokat is.

29 Az elnök megválasztásakor, amennyiben a szavazás első fordulójában egyik jelölt sem szerzi meg a szavazatok 3/5-ét, a szavazást meg kell ismételni, a második fordulóban a megválasztáshoz elegendő a jelenlévő képviselők felének igen szavazata. A Tanács négy tagját egyesével választják, amennyiben a szavazás az első körben sikertelen, a szavazást itt is meg kell ismételni.

30 Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19810200101/U/D19810101Lj.pdf> (2021. 02. 08.).

31 Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r Kodeks wyborczy, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf> (2021. 02. 03.).

32 https://ruleoflaw.pl/wp-content/uploads/2021/01/2021-01-31-izdebski_wachowiec_ocena_projektu_ustawy_o_ochronie_wolnosci_slowa_w_internetowych_serwisach_spolecznościowych.pdf?fbclid=IwAR3GnCLTEGntXUspP1_dNspnnB6gIASpek_e2Qe-fnY-RNuay6b9nNaXVpKM (2021. 02. 08.).

33 https://www.law.cornell.edu/wex/first_amendment (2021. 02. 25.).

34 A theverge.com nyomán. Részletesebben lásd: Fifteen important things to say about Facebook, Twitter, and the New York Post’s Hunter Biden’s Story, <https://www.theverge.com/2020/10/15/21516729/facebook-twitter-new-york-post-hunter-biden-emails-lap-top-story-social-media-moderation-problems> (2021. 02. 25.).